

Bojan Đorđević, *Biblijski i poslovični iskazi u dubrovačkoj književnosti*. Beograd: Institut za književnost i umetnost, 2009, 138 str.

Srpska filologija, tradicionalno zainteresirana za ranonovovjekovnu hrvatsku, a posebice dubrovačku književnost, ostala je produktivna i nakon raspada Jugoslavije. Svjedoči to i relativno nova knjiga autora Bojana Đorđevića, jednog od pripadnika one generacije srpskih književnih povjesničara koja je znanstveno stasala u doba kada nam državne granice više nisu bile zajedničke. Đorđević je hrvatskoj stručnoj publici već poznat: 2005. godine objavio je monografiju o Nikoli Nalješkoviću, a prema podacima s mrežnih stranica institucije u kojoj je zaposlen, napisao je i petnaestak studija o ranonovovjekovnoj dubrovačkoj književnosti. Neke su studije, čini se, uvrštene i u novu knjigu koja je pred nama.

Riječ je o nevelikoj knjizi naslovljenoj *Biblijski i poslovični iskazi u dubrovačkoj književnosti*, objavljenoj 2009. godine. Od devet studija razvrstanih u tri cjeline, prve se četiri bave identificiranjem biblijskog interteksta u sljedećim djelima dubrovačkih pisaca: u jednoj pjesmi Mavra Vetranovića, u opusu Marina Držića, u melodramama Junija Palmotića i u spjevu *Knjiga o Tobiji* Lukrecije Bogašinović. U drugom bloku okupljene su studije kojima je zajedničko detektiranje poslovičnih iskaza, i to u djelima Dominika (ili Dinka, kako navodi autor) Zlatarića, opet u melodramama Junija Palmotića, u dubrovačkim preradama Molièrea i kod Marka Bruerevića. Zasebno je pak izdvojena studija "Poslovice Daničićeve zbirke i Sveto pismo", koja pronalazi dodirne točke između poslovice skupljenih na temelju dubrovačke književne građe i Biblije.

Aspekti koje Đorđević proučava potencijalno su vrlo zanimljivi i o nekima su od njih već i pisali važni književni povjesničari i folkloristi poput Miroslava Pantića, Zlate Bojović i Maje Bošković Stulli. Bojan Đorđević usredotočio se na određeni korpus, tekstove kojima se bavi pomno je pročitao, a mjesta na kojima se dade identificirati biblijski ili poslovični iskaz pomno je pobrojio.

No usprkos pedantnosti, Đorđevićeve studije zaslužuju i neke zamjerke. Prvo, detektiranje mjesta dodira nerijetko ostaje doista tek detektiranje, katkada detaljnije nego što je do sada učinjeno, no ništa više od toga. Mjestimice se pak svodi na puko nabranje. Kad je riječ o prvoj skupini studija, onaj koja se tiče biblijskih mjesta u djelima dubrovačkih pisaca, odnos koji se pretpostavlja između prototeksta i hiperteksta kod Đorđevića se sagledava kao jednosmjernan i prilično jednostavan. Evo nekoliko primjera. U Pometovoj rečenici iz *Dunda Maroja* "nijesam kako i njeki, ki u dobru prijatelja ljube, a u zlu ne čine ga se vidjet" Đorđević ovlaš prelazi preko Držiću bliskog Machiavellija i njegova *Vladara*, kao i preko Ovidijevih *Tristia*, a izvor citata locira u Knjigu Sirahovu. Ono što se čini problematičnim naglašavanje je biblijskog izvora kao najvažnijega za Držića. Zašto inzistirati na izravnoj vezi Siraha i Držića i zašto najstarijem izvoru dati najveću težinu kad je riječ o toposu koji je prošao kroz razne književne epohe i opuse, a u književnosti je čest upravo u Držićevo vrijeme, iz studije nije jasno. Takvih je primjera još, pa se na temelju Đorđevićeva čitanja zaključuje da se jednostavno sve svodi pod biblijsku kabanicu. Takav zaključak i nije netočan. Štoviše, on je notoran, no ostaje nejasno zašto se u Đorđevićevim studijama ne promotri i nešto bliži referencijalni okvir, ili pak mijene i uporabe koje određeni topos prolazi od Biblije do Držićeva vremena. U Palmotićeve pam stihovima iz *Andromede* koji govore o oholosti ("Oholost k visinam naša nas podiže, / da pasti čini nam s visina pak niže"), Đorđević "prepoznaje" izravno preuzimanje Isusovih riječi iz Lukina Evanđelja: "Jer svaki koji se uzvisi, biće ponižen (Lk 14, 11)". Studiju o Palmotiću zaključuje riječima da je katkada "upravo biblijski izvor nemodifikovan došao do pesnika" (str. 42). Neobično je pritom što Đorđević olako prelazi preko Ivana Gundulića, kao što je neobično i lakoća s kojom pri traženju biblijskih izvora ignorira sve one naslage koje su se na citiranoj rečenici iz Evanđelja nataložile tijekom stoljeća i s tim naslagama i došle do Palmotića, odnosno Gundulića.

Jednako jednostavnom i neupitnom vidi Đorđević i prisutnost poslovice u djelima dubrovačke književnosti. Izravne izvore sentencioznih iskaza on

pronalazi u poslovicama, ponajprije onima iz dubrovačkoga područja koje je objavio Daničić na temelju dubrovačke građe iz 18. i 19. stoljeća, zane-marujući pritom mogućnost da se neki Palmotićevo ili čiji drugi sentenciozni iskaz mogao spustiti među poslovice ili da je možda bio posredovan nekim drugim autorskim tekstom.

Ono što bi moglo zainteresirati današnju kroatistiku samo je podatak, za knjigu u cijelosti sporedan, da je Đorđević 2007. objavio farsu *Pilarska kolenda* Marka Bruerevića. U fusnoti, naime, autor navodi vlastitu studiju u kojoj je objavljen i tekst farse, te je podatak o objavljivanju jednoga starog rukopisnog djela stručnjaku s ove strane granice svakako zanimljiviji od ostaloga što knjiga donosi.

Đorđevićeve se studije katkada doimaju kao da otkrivaju "toplu vodu". One su takve ne samo svojim predmetom, nego i metodologijom. Komparatistička metoda pronalaženja izvora, koju, naravno, ne smijemo pošto-poto odbaciti, kod Đorđevića se mjestimice prekomjerno nateže pa i precjenjuje. Njegovi zaključci nastaju ignorirajući (svjesno ili slučajno?) bilo kakve kontekste, literarne i ine. Nakon svake studije čitatelju ostaje da se upita *što je dalje bilo*, no ne toliko zbog probudene znanstveničke znatiželje, koliko zbog dojma površnosti i nedorečenosti.

Baci li se pogled na stručnu literaturu na koju se u knjizi referira, nameće se zaključak da Đorđević uopće ne prati ono što se radi zapadno od granice njegove države. Kad je riječ o stručnoj literaturi iz Hrvatske, čini se da je autoru u ruke došla samo knjiga Slavice Stojan *Slast tartare*. Premda je Đorđevićeva knjiga objavljena nedavno, autor kao da nikada nije "proguglao" ime nekog od dubrovačkih pjesnika o kojima piše. No ostavimo li po strani čak i tu nezainteresiranost za struku u susjednoj mu državi, ostaje neobično što nema ni traga pokušaju da se uvedu neka suvremenija čitanja starih tekstova. Nema, naime, pomaka od pozitivizma i tradicionalne komparatističke metode shvaćene kao traženje izvora. U krajnjoj liniji, čini se neobičnim čak i to da je kazalo imena neveliko i da znatan njegov dio čine imena dubrovačkih starih pjesnika, dakle ono što obično nazivamo izvorima, a da je imena iz struke upadljivo malo.

Koliko god da domaća kroatistika slabo prati ono što s dubrovačkom književnošću čine istočni susjedi, nekoć vrlo propulzivni u filološkom poslu, čini se da se srpska filologija ama baš nimalo ne zamara ne samo kroatistikom, nego ni novim paradigmama koje uvelike preoblikuju naše razumijevanje književnosti, što joj ipak ne bi trebalo biti nimalo sporno niti zazorno. Uz dužno respektiranje nekih aspekata pozitivizma, uz uvažavanje tradicionalne *Stoffgeschichte*, kao i uz poštovanje spram zanimanja koje srpski književni povjesničar pokazuje za dubrovačke teme, nakon susreta s Đorđevićevom knjigom čitatelju se ipak učini da je vrijeme stalo, odnosno, da ju je, upravo takvu kakva jest, mogao pročitati i prije tridesetak ili pedesetak godina. A to nikako nije kompliment jednoj znanstvenoj knjizi.

Lahorka Plejić Poje